

ТУРИСТИЧНА СФЕРА ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ, ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Штембуляк Д.О., викладач, аспірантка
ОНУ імені І.І. Мечникова, Україна

Розглянуто вплив туристичної сфери на розвиток окремого регіону за допомогою кластерної моделі організації туристичної діяльності. На прикладі туристичного кластеру Одеського регіону пропонуються підходи до підвищення ефективності та конкурентоспроможності туристичної діяльності. Встановлено, що довгострокова стратегія розвитку туристичних кластерів повинна визначатися в тісному контакті органів державної влади та головних підприємств туристичної сфери регіону.

Ключові слова: туризм, регіон, кластер, туристичний кластер, ефективність, конкурентоспроможність, конкурентні переваги регіону.

The influence of tourism on the development of a region using a particular form of tourism. On the example of tourism cluster Odessa region proposed approaches to improve the efficiency and competitiveness of tourism. Found that long-term strategy of tourism clusters should be determined in close contact government and major business tourism in the region.

Keywords: tourism, region, cluster, tourist cluster, efficiency, competitiveness, competitive advantage in the region.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними задачами. Туризм є однією з найбільш динамічних та перспективних галузей світової економіки. За останні три десятиліття кількість туристів в світі збільшилася майже в 4 рази, а доходи від туризму – більш ніж в 25 разів. На даний час однією з найбільш значущих тенденцій розвитку світового туризму є різке посилення конкуренції на ринку туристичної пропозиції. Тому, як на рівні державних структур у сфері туризму, так і на рівні приватного туристичного бізнесу, йде пошук нових форм роботи, розширення сфери пропозиції і поглиблення її спеціалізації. На частку туризму припадає приблизно 30,0% світової торгівлі послугами, близько 7,0% світових капіталовкладень і 10,5% світового ВВП.

У цьому контексті пропагування можливостей національного туристичного ринку вже давно стало спільною справою держави і приватних туристичних компаній. Україна з метою збільшення бюджетних надходжень від туризму, повинна вкладати кошти в дослідження своїх територій з метою виявлення туристського потенціалу і раціонального облаштування туристичної інфраструктури, підготовки на цій основі програм розвитку туристичної галузі й курортних регіонів та постійне інформаційне супроводження цих процесів.

Для підвищення ефективності роботи туристичної сфери необхідно регулювати цим процесом як на загальнонаціональному рівні, так і в регіонах. На регіональному рівні розвиток туристичної сфери можливий за допомогою створення інтеграційних об'єднань всіх учасників туристичної діяльності у вигляді регіональних туристичних кластерів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких розпочато рішення даної проблеми та на які опирається автор. Багато українських та зарубіжних вчених і фахівців туристичної галузі переймаються проблемами розвитку туризму в Україні, питаннями планування, регулювання, організації та налагодження ефективної роботи туристичної індустрії, належного використання наявного туристичного потенціалу, формування кластерних об'єднань у галузі туризму тощо. Проблеми розвитку туризму досліджували у своїх працях: Азар В.І., Александрова А.Ю., Ананьев М.А., Балабанов І.Т., Гайдук А.Б., Гринів Л.С., Дурович А.П., Жук П.В., Школа І.М. та інші автори.

Про шляхи вирішення проблем розвитку туризму окремого регіону, дослідження потенціалу регіональної туристично-рекреаційної сфери, формування туристичних кластерних об'єднань, реалізації інвестиційних проектів йдеться у публікаціях Алексеева І.В., Бейдика О.О., Генсирука С.А., Гудзя П.В., Долішнього М.І., Євдокименка В.К., Загороднього А.Г., Кравціва В.С., Кіфяка В.Ф., Козоріз М.А., Коніщевої Н.І., Черчик Л.М. та інших авторів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена дана стаття. Враховуючи велике значення туристичної галузі, Україна задекларувала її одним з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки. Але разом з цим, маючи усі передумови для розвитку туризму, держава не приділяє належної уваги цієї галузі, тому їй притаманні наступні проблеми: неефективне та нераціональне використання наявних туристичних ресурсів, низький рівень розвитку матеріально-технічної бази туризму, відсутність інформаційної підтримки в'їзного та внутрішнього туризму, низька якість послуг, недостатня кількість професійних кадрів в даній сфері.

У зв'язку з цим, державна політика в даній галузі повинна, перш за все, бути направлена на розробку та впровадження комплексних програм розвитку туризму як на національному рівні, так і на рівні окремих регіонів. Для забезпечення інтеграції українського туристичного продукту, зокрема регіонального, в міжнародний туристичний простір необхідно посилити роль держави у сфері туризму шляхом формування ефективної моделі співпраці влади, бізнесу та суспільства.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження розвитку туристичної сфери Одеської області, як важливого чиннику ефективного розвитку регіону, так й туристичної галузі України в цілому.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Значення впливу туристичної сфери на розвиток окремого регіону розглянемо на прикладі Одеської області, як одного з провідних туристичних центрів України.

Вигідне транспортно-географічне розташування Одеської області, сприятливі природно-кліматичні умови, наявність лікувальних ресурсів і значної кількості пам'яток культури й архітектури формують високий туристично-рекреаційний потенціал регіону. Однак, самі по собі унікальні природні ресурси і об'єкти культурної спадщини не можуть розглядатися як єдина і достатня умова для забезпечення успішного розвитку туризму в регіоні.

Важливою складовою сфери туризму є туроператори і турагенти, кількість яких у 2010 році становила 331 підприємство (табл. 1).

Таблиця 1

Діяльність туроператорів та турагентів Одеської області за 2006-2010 роки

Назва показника	Роки				
	2006	2007	2008	2009	2010
1.Кількість туроператорів, турагентів, од. з них:	210	255	264	312	331
- фактично звітувало за формою 1-Тур (річна)	171	191	214	237	237
2.Кількість обслужованих туристів і екскурсантів (осіб), у тому числі:	184972	206855	233839	143717	187740
- іноземних туристів	56801	52228	44119	29183	34910
- туристів, які виїжджали за кордон	36181	44685	49734	30696	37628
- туристів, охоплених внутрішнім туризмом	34363	36038	33745	27557	30988
- екскурсантів	57627	73904	106241	56281	84214
3.Обсяг наданих туристичних послуг (тис.грн.)	116352,45	124147,45	150646,61	137320,29	167462,25
4.Платежі до бюджету (тис. грн.)	5508,36	5385,84	5412,42	4555,53	5870,92
5.Надходження валюти від надання туристичних послуг нерезидентам України (тис. дол.США)	2438,27	4614,31	2594,89	1429,96	1488,79

Туроператори і турагенти Одеської області створюють і реалізують регіональний туристичний продукт, обслужовують внутрішні і в'їзні туристичні потоки, надають низку додаткових туристичних послуг. Ними за 2006-2010 роки сплачено до бюджету 26 733,07 тис. грн., а надходження валюти від надання туристичних послуг нерезидентам України за цей же п'ятирічний період склали 12 566,22 тис. дол. США - це майже 47% від загального обсягу платежів в бюджет. Внесок туроператорів і турагентів в загальний обсяг податкових надходжень до бюджетів усіх

рівнів від діяльності підприємств туристично-рекреаційної сфери області становить в середньому близько 14,0%.

Лідруючі позиції по в'їзному туризму, згідно з даними туроператорів, займають туристи з Великобританії, США, Німеччини, Росії і Швейцарії (рис. 1).

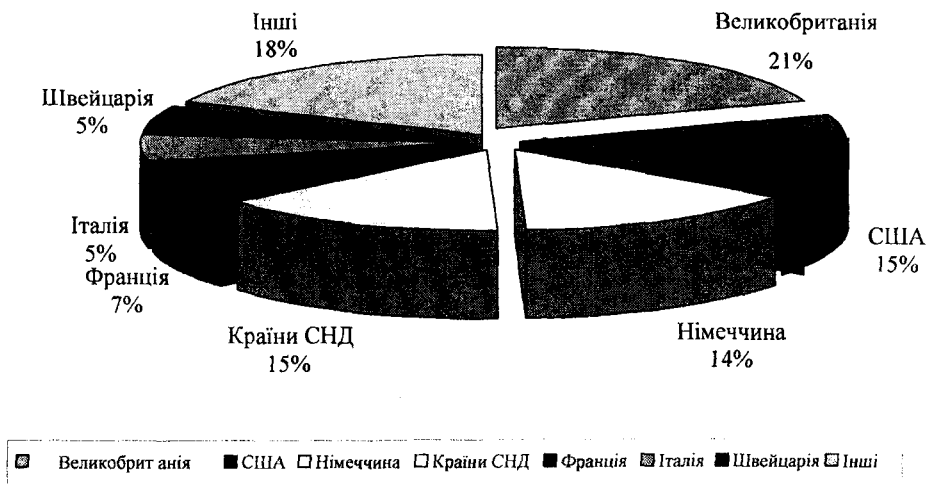

Рис. 1. Структура потоку іноземних туристів, які відвідали Одеську область у 2006 - 2010 роках

У 2008-2010 роках кількість іноземців, які прибули з Великобританії, була найбільшою і становила у 2008 році 23,4 % від загальної кількості іноземних туристів, 25,8 % - у 2009 році та відповідно 19,3% - у 2010 році. При цьому найбільший час перебування на території області припадає на туристів зі Швейцарії - в середньому 30,0% від загальної кількості наданих туроднів.

Структура потоку іноземних туристів свідчить про те, що понад 80,0% іноземців прибувають в регіон з метою дозвілля і відпочинку і тільки більш ніж 10,0 % - у службових цілях. Таким чином, діловий, лікувально-оздоровчий, спеціалізований, зокрема: пригодницький, спортивний, сільський, подійний, етнографічний, екологічний туризм можуть стати резервом для суб'єктів туристичної діяльності, які створюють регіональний туристичний продукт. Ці види туризму здатні повернути велику кількість туристів, якщо розглядатимуться як пріоритетні.

Основу туристичної інфраструктури Одеської області складають засоби тимчасового розміщення (будь-які об'єкти з надання послуг тимчасового проживання). За інформацією місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування станом на 1 січня 2010 року в області налічувалось 940 закладів туристично-рекреаційного та оздоровчого призначення, у тому числі 197 підприємств готельного комплексу та 55 санаторно-курортних закладів. Починаючи з 2005 року загальна кількість закладів тимчасового розміщення в області збільшилась на 153 об'єкти. Тенденцією останніх років є відкриття невеликих приватних готелів потужністю 20-35 місць.

Суттєвою проблемою індустрії гостинності є діяльність власників індивідуальних засобів розміщення (дачі, котеджі, гостьові квартири та будинки тощо), більшість з яких надають послуги розміщення без декларування своїх доходів і сплати податків, створюючи цим самим неконкурентне бізнес-середовище відносно легально діючих учасників ринку.

Незважаючи на існуючі на сьогодні проблеми щодо цілорічного завантаження діючих готелів, доходи суб'єктів господарювання від надання послуг розміщення щороку збільшуються. Так, загальна сума доходу отриманого підприємствами готельного комплексу області у 2010 році, становила 314 251,9 тис. грн., що у 2,3 рази більше порівняно з 2006 роком. При цьому обсяг податкових надходжень від діяльності готелів та аналогічних засобів розміщення у 2010 році склав 23 600,1 тис. грн., що на 3 097,5 тис. грн. або на 15,1 % більше у порівнянні з 2009 роком.

Туристичний бізнес, і зокрема готельний, є інвестиційно-привабливим сектором економіки Одеського регіону. За 2006-2010 роки загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених у розбудову туристичної інфраструктури області, склав 188 319,80 тис. дол. США, з них 64,4% (121 283,30 тис. дол. США) прийшлося на готелі та аналогічні засоби розміщення. Загальна сума освоєних інвестицій в основний капітал підприємств галузі за цей період склала 1 666 067,0 тис. грн. У 2010 році обсяг освоєних інвестицій в основний капітал підприємств сфери туризму і рекреації досягнув найбільшого значення за останні 5 років - 657 171,0 тис. грн. (рис. 2).

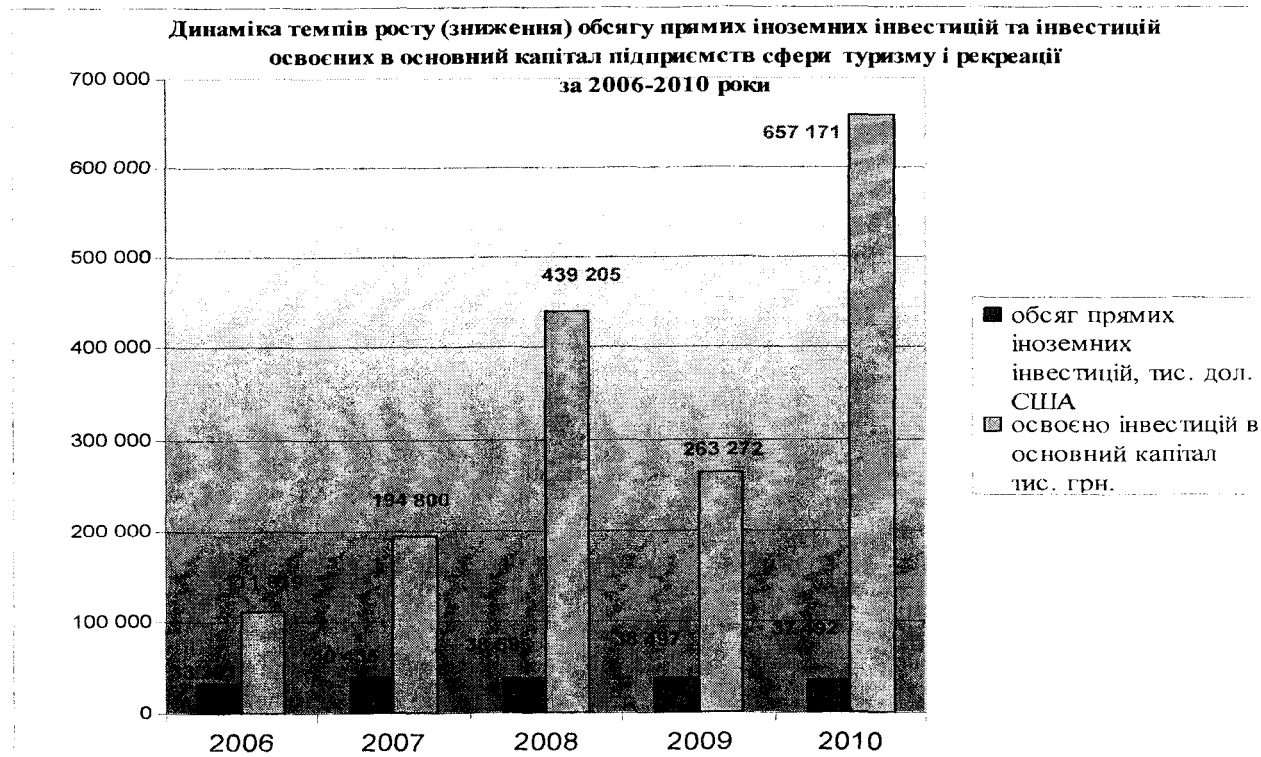

Рис. 2. Динаміка обсягу іноземних інвестицій в сферу туризму і рекреації Одеської області за 2006-2010 роки

З метою комплексного вирішення проблемних питань та визначення пріоритетів подальшого розвитку туристичної сфери області Управлінням культури і туризму Одеської обласної державної адміністрації розроблено Програма розвитку туристично-рекреаційної галузі області на 2011-2015 роки. Метою розробки Програми є визначення переліку практичних заходів, спрямованих на створення конкурентоспроможної туристично-рекреаційної галузі області, здатної задовольнити попит вітчизняних та іноземних туристів в якісних туристичних послугах, сприяти соціально-економічному розвитку регіону за рахунок збільшення прибуткової частини місцевого бюджету, притоку інвестицій та валютних надходжень, збільшення кількості робочих місць і самозайнятого населення, залучення шкільної і студентської молоді до активних форм відпочинку та ознайомлення з історико-культурним потенціалом області [4, с. 3 - 9].

Стратегічним орієнтиром подальшого розвитку рекреаційної сфери області має стати модернізація діючої матеріально-технічної бази санаторно-курортного комплексу, вихід на нові сегменти споживчого ринку і залучення додаткових клієнтів шляхом запровадження таких тенденцій сучасного ринку, як поліфункціональність послуг та диверсифікація власного продукту. Досягнення високоєфективного освоєння рекреаційного потенціалу області можна очікувати тільки за умов продовження залучення потенційних інвесторів у будівництво комфортабельних санаторно-оздоровчих закладів та появи ініціативного власника, зацікавленого у формуванні якісно нового санаторно-курортного продукту.

Враховуючи особливості Одеської області, туристичний кластер – це ключова організаційна основа, що дасть змогу реалізувати пріоритетні задачі, які стоять перед органами влади, і сприятиме посиленню конкурентних переваг цього регіону. До таких пріоритетних задач належать: здобуття досвіду та удосконалення механізмів співпраці владних структур, бізнесу та громадськості; активізація розвитку малого підприємництва, створення додаткових робочих місць та умов самозайнятості населення; організація підготовки та перепідготовки кадрів з організації та ведення туристичного, готельного, ресторанного бізнесу та організації "зеленого" туризму в районі; активізація інноваційної діяльності в регіоні; залучення додаткових фінансових інвестиційних ресурсів до районного бюджету; створення позитивного іміджу туристичного регіону; організація рекламно-промоційної кампанії в районі; здійснення інвентаризації об'єктів туристичної інфраструктури та оформлення ресурсно-рекреаційного паспорту району районі; покращення стану об'єктів туристичної інфраструктури районі; вжиття заходів щодо реконструкції та збереження пам'яток культури; створення інформаційної бази регіону з визначенням можливих туристичних маршрутів, місць

[1, . 105 - 106].

[5, . 32].

1. // « » . - 2010. - 15. - . 104-111.
2. // . - 2008. - 10. - . 27-30.
3. . - / . - : - " ", 2005. - 602 .
4. - 2011-2015 р.р., 26 2011 . 204-VI [. - : <http://culture.odessa.gov.ua/>
5. / . // . —2008. - 10. — . 31-35.